EENHEID IN DIVERSITEIT

Bomenstructuurplan Gemeente Geertruidenberg

in opdracht van:
Gemeente
Geertruidenberg

gemaakt door:

ELINGS
Spoorlaan 50
5061HB Oisterwijk
T:(013)52 82 844
F:(013)52 17 581
E:info@ELINGS.eu
www.ELINGS.eu
24 september 2008

Colofon

Versie: 24 september 2008

Er werd aan dit rapport gewerkt door:
Bart van Dijk
Hans Verkuijlen
Leonie van Beek

ELINGS
Spoorlaan 50
5061 HB Oisterwijk
T: (013)5282844
F: (013)5217581
E: info@elings.eu
www.ELINGS.eu

In opdracht van:
Gemeente Geertruidenberg
Vrijheidstraat 2
4941 DX Raamsdonkveer
T: (0162) 579 579
F: (0162) 579 533

Contactpersoon:
Frits Plasman

auteurrechten voorbehouden aan:
ELINGS
Spoorlaan 50
5061 HB Oisterwijk
T: (013)5282844
F: (013)5217581
E: info@elings.eu

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1: Inleiding **4-9**
1.1 Aanleiding 4-5
1.2 Probleemstelling 6-7
1.3 Doelstelling en gebruik 7
1.4 Reikwijdte en status 7
1.5 Aanpak 8-9

Hoofdstuk 2: Achtergronden **10-11**
2.1 Beleidskaders en onderleggers 10-11
2.2 Plangebied 11

Hoofdstuk 3: Waardering en bewustwording **12-13**
3.1 Structuur 12-13
3.2 Milieu en welzijn 13
3.3 Natuur 13
3.4 Recreatie 13
3.5 Gebruikswaarde 13
3.6 Cultuurhistorie 13

Hoofdstuk 4: Boomstructuren **14-19**
4.1 Cultuurhistorische structuur 14-15
4.2 Primaire structuur 16-17
4.3 Secundaire structuur 17
4.4 Monumentale bomen 17
4.5 Lokale bomen 18-19
4.6 Bomen en belangen 19

Hoofdstuk 5: Visie gemeente Geertruidenberg **20-25**
5.1 Stroomruggen en oeverwallen 20-21
5.2 De uiterwaarden 21
5.3 Dijken 22-23
5.4 De komgronden 23
5.5 Bedrijven/ en industrieterreinen 24-25

Hoofdstuk 6: Visie kernen **26-45**
6.1 Kern Geertruidenberg 26-33
6.1.1 Primaire en cultuurhistorische structuren 26-31
6.1.2 Secundaire structuren 32-33

6.2 Kern Raamsdonksveer 34-41
6.2.1 Primaire en cultuurhistorische structuren 34-37
6.2.2 Secundaire structuren 38-41

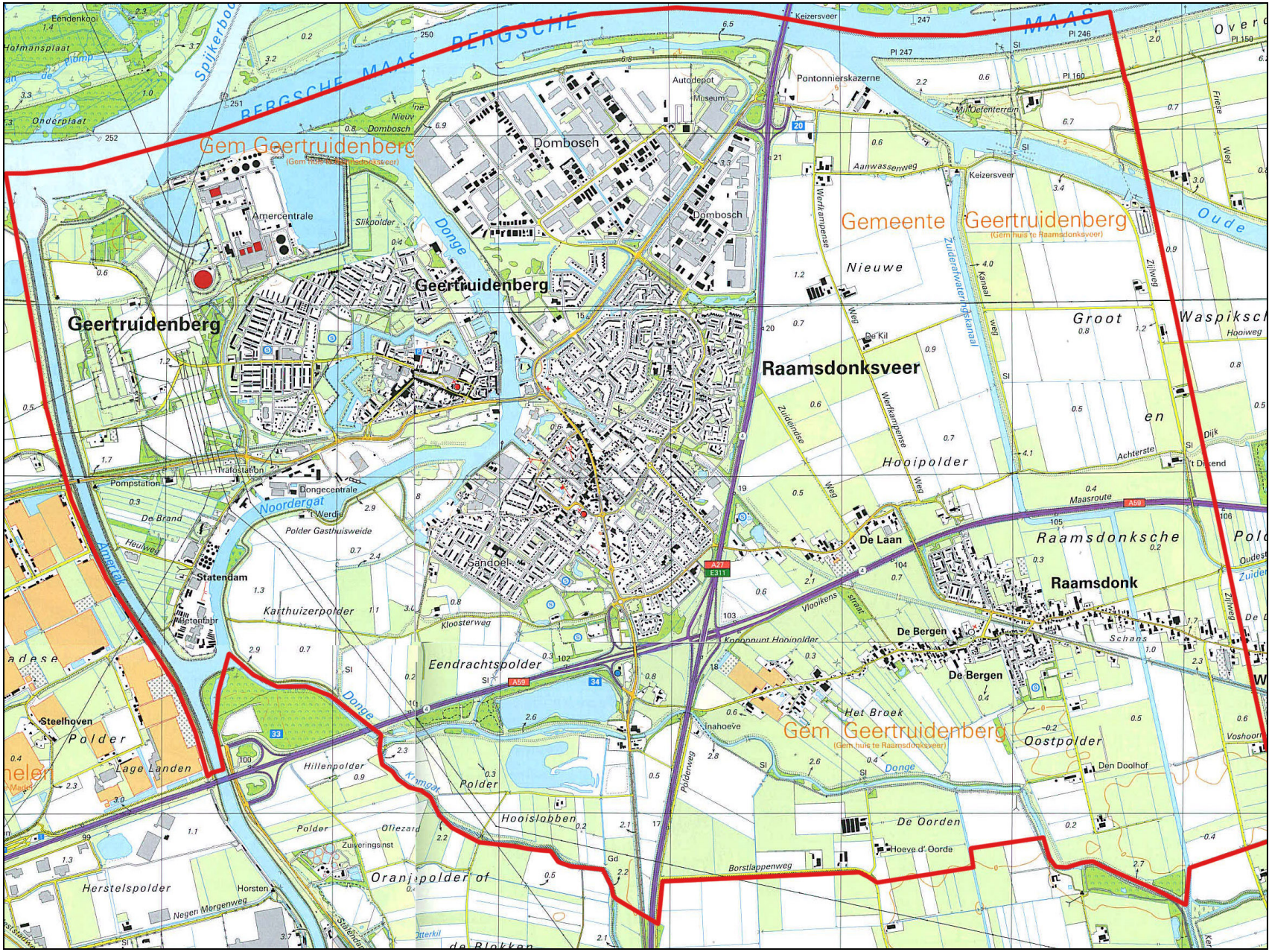
6.3 Kern Raamsdonk 42-45
6.3.1 Primaire en cultuurhistorische structuren 42-45
6.3.2 Secundaire structuren 45

Hoofdstuk 7: Beleidsmatige consequenties boomstructuren **46-47**

Hoofdstuk 8: Uitvoeringprogramma **48-50**

Bijlagen:
Bijlage: Bomenstructuurplan (kaart), datum 9 september 2008
Bijlage: Uitvoeringprogramma (rapport en kaart)

ELINGS

Topografische kaart:
Gemeente Geertruidenberg
inclusief gemeentegrens

1. Inleiding

De gemeente Geertruidenberg bestaat uit 3 kernen met elk haar eigen ontstaansgeschiedenis en hedendaagse karakter. Geertruidenberg als groene, toeristische vestingstad, Raamsdonk als rustieke agrarische kern met karakteristieke Langstraatboerderijen en Raamsdonksveer als dynamische levendige kern met tal van voorzieningen.

Bomen en boomstructuren zijn medebepalend voor het dorpse karakter van de drie kernen. Boomstructuren kunnen bijdragen aan de herkenbaarheid van een kern en haar 'eigen' identiteit vastleggen. Tegelijkertijd verbinden de boomstructuren de 3 kernen met elkaar en zorgen ze voor samenhang in de gemeente Geertruidenberg als één geheel.

De monumentale bomen vertellen elk hun eigen verhaal, lanen begeleiden belangrijke verkeersroutes en verwijzen nog naar vroegere verbindings- en handelswegen, prachtige knotlinden omlijsten en versterken de historische sfeer van het dorpsplein van Geertruidenberg.

Geertruidenberg telt ca. 11.400 openbare bomen binnen haar gemeentegrenzen. Door ruimtelijke ontwikkelingen en de hoge dynamiek in de gemeente wordt de druk op bomen steeds hoger. Om het bomenbestand duurzaam te kunnen handhaven is het van belang te weten welke waardevolle bomen en boomstructuren er binnen de gemeente aanwezig zijn. Waar liggen kansen en waar juist de knelpunten in de boomstructuren? Welke waarde, functie en betekenis kennen we toe aan de bomen en boomstructuren?

Veel aandacht besteden we ook aan de oorsprong en ontstaansgeschiedenis van vooral de cultuurhistorische structuren. Wie meer begrijpt van deze waardevolle dragers van het karakter van de gemeente zal ook meer begrip hebben voor de waarde van de juiste bomen op de juiste plek. Hopelijk leidt het plan ook tot de gewenste acties zoals die in een vervolgstap in het bomenbeleidsplan nader zullen worden uitgewerkt.

Het bomenstructuurplan biedt handvaten voor een zorgvuldige afweging als het gaat om het bevorderen en in stand houden van het gemeentelijke bomenbestand en het behoud en de versterking van de groene kwaliteit van de openbare ruimte. Maar belangrijker nog biedt het bomenstructuurplan de gemeente Geertruidenberg een mooi en aantrekkelijk perspectief op een duurzame, herkenbare, volwaardige en toonaangevende bomenstructuur voor de komende 25 jaar!

1.1 Aanleiding

De gemeente werkt op verschillende manieren aan het bevorderen en in stand houden van de gemeentelijke boomstructuur. Om hierin effectiever te kunnen zijn, is het nodig om meer samenhang tussen alle inspanningen te creëren. Steeds vaker is een duidelijk standpunt van politiek en bestuur nodig ten aanzien van bomen. Ruimtelijke ontwikkelingen zoals inbreiding en uitbreiding van woonlocaties vragen om handvaten voor een zorgvuldige afweging.
Deze handvaten worden uitgewerkt in een bomenbeleidsplan.
Dit bomenstructuurplan vormt de basis voor een uitwerking tot bomenbeleidsplan. Het bomenstructuurplan geeft aan welke boomstructuren Geertruidenberg herbergt, wat de waarde en functie van deze structuren is en hoe zij te handhaven en versterken zijn.

1.2 Probleemstelling

Geertruidenberg kent een grote dynamiek. Er wordt volop gebouwd, straten worden heringericht, riolen worden vervangen en kabels en leidingen worden aangelegd. Bomen langs wegen en straten komen daardoor zowel bovengronds als ondergronds in de beknelling. De negatieve effecten worden vaak pas later na jaren zichtbaar. Waar weinig aandacht is voor bomen bij bouwen of bij ruimtelijke inrichting dreigen bomen, boomstructuren, groene dragers, de herkenbaarheid, het karakter en de sfeer van het dorp voorgoed verloren te gaan. Dit boomstructuurplan is een eerste stap om dit proces een halt toe te roepen en zelfs om te keren.

1.3 Doelstelling en gebruik

Het bomenstructuurplan is een wensbeeld voor de lange termijn en geeft de situatie weer zoals die in de nabije en verre toekomst gerealiseerd zou moeten worden. Op welke plekken zijn (forse) boomstructuren gewenst? Waar staan al bomen en waar moet een bomenstructuur nog gerealiseerd worden?

De aanleg van gewenste boomstructuren kan enerzijds meegenomen worden in reconstructies waarin dit plan als uitgangspunt dient. Anderzijds kunnen op basis van dit plan actief projecten opgestart worden om lanen en boomstructuren aan te leggen en herstellen.

Het bomenstructuurplan vertelt hoe bomen passen in het landschappelijk, natuurlijk en historisch raamwerk van de gemeente Geertruidenberg zodat keuzes op basis van dit boomstructuurplan uitgelegd en begrepen kunnen worden.

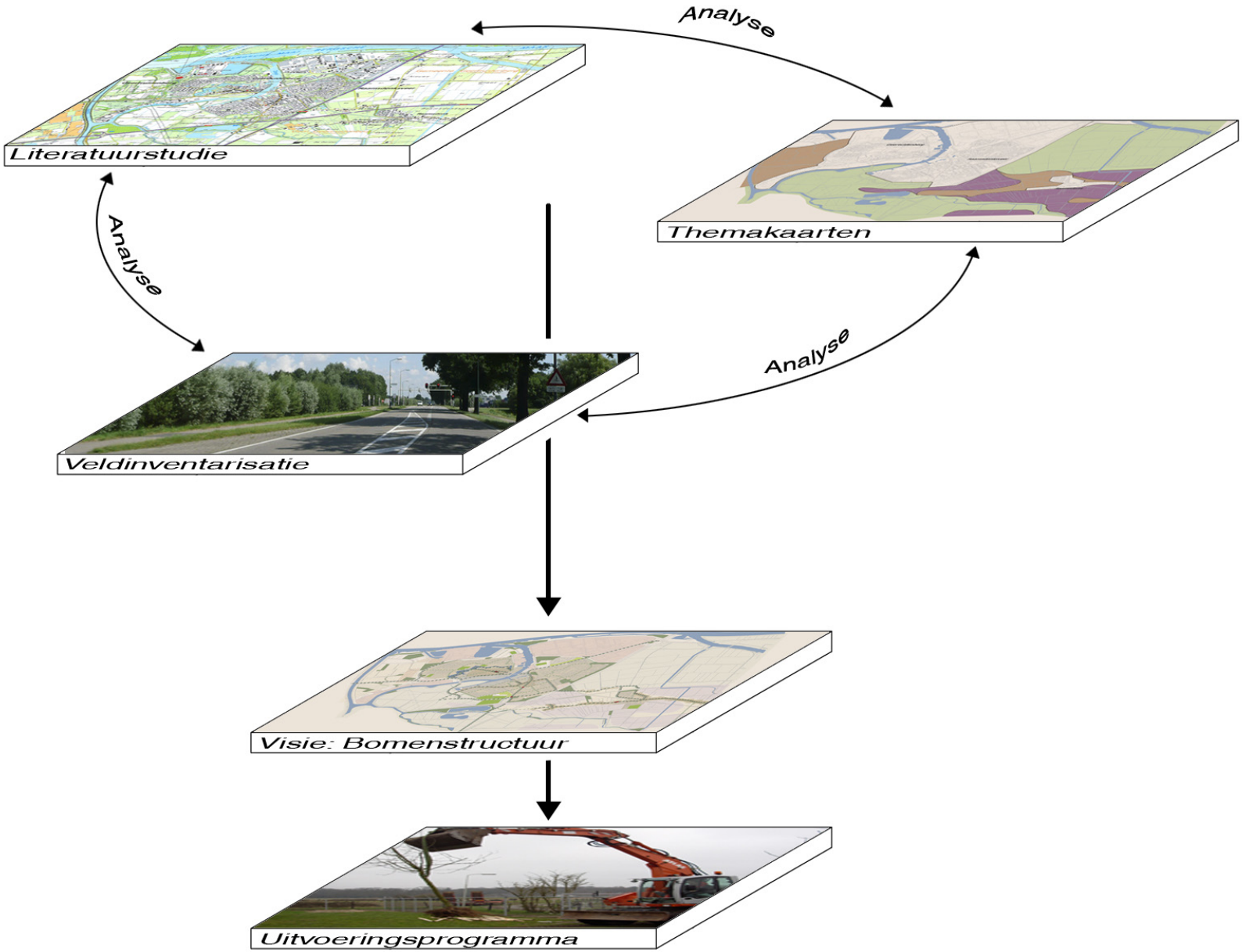
Meer concreet gesteld: Het doel van het bomenstructuurplan is het vastleggen van de bomenstructuur voor de komende 25 jaar.

Dit bomenstructuurplan geeft een streefbeeld voor de lange termijn. Het plan is nog niet getoetst op haalbaarheid (o.a. financiele middelen, aanwezigheid kabels en leidingen, parkeerproblematiek).

1.4 Reikwijdte en status

Het bomenstructuurplan gaat in eerste instantie om de bomen en boomstructuren in de openbare ruimte binnen de gemeentegrenzen van Geertruidenberg. Daar waar aanleiding is zal ook iets gezegd worden over particuliere bomen en boomstructuren en over boomstructuren die de gemeentegrenzen overschrijden.

Na vaststelling door gemeentebestuur zien we het bomenstructuurplan als richting en inspiratie ter realisatie van de bomenstructuur als weergegeven in de bomenstructuurtekening. Met vaststelling zegt het gemeentebestuur ‘ja’ tegen het actief opstarten van projecten en het opwaarderen van boomstructuren bij reconstructies en herinrichting. Vaststelling is tevens de erkenning van het gemeentebestuur dat de bomenstructuur de ruggengraat vormt van alle groenvoorzieningen in de gemeente en dat de bomen zowel voor woonklimaat als milieu van grote betekenis zijn.

Analyse
Literatuurstudie
Themakaarten
Analyse
Analyse
Veldinventarisatie
Visie: Bomenstructuur
Uitvoeringsprogramma

1.5 Aanpak

In de totstandkoming van dit bomenstructuurplan kunnen we 4 stappen onderscheiden:

1. Inventarisatie
2. Analyse
3. Visie
4. Programma

1. Inventarisatie

Op basis van literatuurstudie (beleidkaders), door ons te verdiepen in te verwachten toekomstige ruimtelijke ontwikkelingen (bijv. inbreiding en uitbreiding woonlocaties), door bestudering van historische kaarten en ondergronden en de afspiegeling hiervan in de hedendaagse situatie hebben we een aantal thematische onderleggers geschetst die door ze over elkaar te leggen leiden tot een abstracte schets van de gewenste bomenstructuur.
Met deze boomstructuurschets in de hand is buiten geïnventariseerd op knelpunten, kansen en haalbaarheid (en duurzaamheid) van de geschetste boomstructuren.

2. Analyse

In de analysefase is de boomstructuurschets nader onder de loep genomen en verwerkt in een bomenstructuurtekening door onderverdeling in lijnen (bv. Lanen), vlakken (bv. Bosjes) en punten (bv. Waardevolle bomen of bijzondere plekken). De verschillende structuren zijn vervolgens gewaardeerd en hebben een functie (verkeersbegeleiding, historisch lint) gekregen.
In deze fase is onderzocht of de verkeersroutes consequent (kunnen) worden ondersteund door bomen, of de boomstructuren voldoende kansen bieden in het verankeren van geomorfologische- en cultuurhistorische waardes, of de boomstructuren de verschillende kernen onderling beter kunnen verbinden en of de samenhang binnen de gemeente te vergroten is.

3. Visie

De visie beschrijft het ambitieniveau en de richting van de gemeente als het gaat om realisatie en bescherming van de bomenstructuur. Aan de hand van een aantal thema's wordt aangegeven wat de belangrijkste aandachtspunten en uitgangspunten zijn als het gaat om realisatie van de bomenstructuur.
De visie beantwoord dieper liggende vragen over drijfveren van de gemeente, de principes die zij koesteren en het toekomstperspectief dat ze nastreven.

4. Programma

De knelpunten en kansen als gesignaleerd in de analyse zijn in deze fase vertaald naar haalbare, realistische en duurzame oplossingen. De oplossingen worden per locatie kort beschreven (beknopt projectvoorstel) en zijn in de structuurtekening verwerkt.

ANWB
Topografische
Noord-Brabant
Atlas
1:25000
Bodemkaart
van
Nederland
Raamsdonk

2. Achtergronden

2.1 Beleidskaders en onderleggers

Op basis van literatuurstudie (beleidkaders), door ons te verdiepen in te verwachten toekomstige ruimtelijke ontwikkelingen (bv. inbreiding en uitbreiding woonlocaties en bedrijventerreinen), door bestudering van kaarten, ondergronden en luchtfoto's en de afspiegeling hiervan in de hedendaagse situatie zijn een aantal thematische onderleggers geschetst voor de bomenstructuur.

Stukken die bestudeerd zijn en ten grondslag liggen aan dit bomenstructuurplan zijn onder andere:

- Streekplan
- Gebiedsplan Wijde Biesbosch
- Landschapsbeleidsplan
- Uitgiftebeleid reststroken groen
- Welstandsnota
- Rapportage EVZ Donge
- Verwachtingskaart Archeologie
- GBKN en topografische kaart
- Stadsplattegrond
- Luchtfoto's
- Geomorfologische kaart
- Historische kaart
- Kaart wegklasse en toegestane snelheden
- Bomeninventarisatie (kaart en gegevens)
- Structuurplan gemeente Geertruidenberg (1981)
- Leidraad voor landschapsbeheer Geertruidenberg (1999)
- Probleem Straatbomen (2000);
- Groene Bermen in Geertruidenberg (2001);
- Groenstructuurplan (2004);
- Inventarisatie waardevolle bomen in Geertruidenberg (2005)

2.2 Plangebied

De historische vesting- en handelsstad Geertruidenberg ligt aan de westzijde in een bocht van de Donge langs de oevers van de Bergsche Maas. Een groot deel van de uitgelegde vestingwerken en fraaie bolwerken is bewaard gebleven. Samen met het unieke marktplein met typische leilinden en monumentale panden spreekt de stad erg tot de verbeelding.

Over de brug op korte afstand ligt aan de oostelijke- en overzijde van de Donge het tegenwoordig grotere Raamsdonksveer. Een plaats die zich in het verleden ontwikkelde als een plaats van vissers, schippers, dijk- en polderwerkers en griendwerkers. Tegenwoordig is Raamsdonksveer een dynamisch dorp met tal van voorzieningen. Beeldbepalende panden en resten uit het verleden rondom de Haven en het Heereplein doen denken aan het verleden.

Ten zuidoosten over de A27 en over de A59 ligt als een lint op een zandrug de kleine kern Raamsdonk, een van oorsprong sterk op de landbouw gericht dorp. Raamsdonk is landelijk gelegen en ademt rust. Typerend zijn de typische Langstraat boerderijen.

Sinds de gemeentelijke herindeling vormen bovengenoemde 3 kernen samen de gemeente Geertruidenberg. De gemeente ligt in een zone die het overgangsgebied vormt van de Brabantse zandgronden naar de kleigebieden. De gemeente wordt omringd door de gemeente Werkendam in het noorden, gemeente Waalwijk in het oosten, gemeente Oosterhout in het zuiden en de gemeente Drimmelen in het westen.

Geertruidenberg is goed ontsloten en bereikbaar door aansluitingen (kruispunt Hooipolder) op de snelwegen A27 en A59. Ook via het water is de gemeente prima bereikbaar zowel vanuit natuur- en recreatiegebied de Biesbosch en de Zeeuwse wateren als via de West-Brabantse vaarroutes.

Verkoeling in de schaduw onder de boom

Bomen verfraaien het landschap in de bebouwde kom

Deze boom is ongeveer 100 jaar oud. U moet zich voorstellen dat hij ongeveer 20 meter hoog is en een kroondoorsnede van 12 meter heeft. Met zijn 600.000 bladeren vertienvoudigt hij zijn 120 m2 standplaats tot +/- 1200 m2 bladoppervlakte. Door de luchtruimten in het geheel ontstaat een celoppervlakte van circa 15.000 m2 (2 voetbalvelden!). 9400 liter water en 18 kilo kooldioxide verwerkt deze boom op een zonnige dag. Dat komt overeen met het gemiddelde kooldioxide uitstoot van 2,5 eengezinswoning. Om dit te bereiken moet een gigantische hoeveelheid lucht door de bladeren stromen, tezamen met de zich daarin bevindende bacteriën, paddenstoelensporen, stof en andere schadelijke stoffen, die daarbij grotendeels in het blad achterblijven. Gelijktijdig wordt deze lucht vochtig, want de boom verbruikt en verdampt ongeveer 400 liter water op een dergelijk zonnige dag. De 13 kilo zuurstof die daarbij door de boom, middels fotosynthese als afvalproduct wordt gevormd, dekt de behoefte van circa 10 mensen. Voor zichzelf produceert de boom op deze dag 12 kilo suiker, waaruit hij al zijn bouwstoffen vormt. Een deel slaat hij op als reserve en uit de rest wordt het nieuwe hout gevormd. Wanneer deze boom geveld zou worden, zou men om en nabij de 2000 jonge bomen met een krooninhoud van één kubieke meter moeten planten, wil men hem volledig vervangen. Dat zou ongeveer 140.000 euro kosten.

Gegevens overgenomen uit 'Naturfreunde International' ('03/'89).

3. Waardering en bewustwording

Om de visie zin en betekenis te geven is het van belang dat iedereen die met het bomenstructuurplan gaat werken begrijpt wat het belang en de waarde is van bomen en boomstructuren.

3.1 Structuur

Bomen zijn sfeerbepalend. Ze dragen bij aan de herkenbaarheid en het karakter van plekken, routes en landschappen. Ze geven een hiërarchie in wegen. Tunnelwerking en laanwerking van bomen langs wegen zorgt voor verkeersgeleiding en versterkt de beleving van het tracé (bijvoorbeeld een bocht) van de weg. Ook de verkeerssnelheid neemt af doordat men door beslotenheid van een laan de snelheid sterker ervaart.

3.2 Milieu en welzijn

Bomen geven schaduw en verlagen de temperatuur op warme dagen. De bladeren filteren en zuiveren de lucht door stofdeeltjes te binden welke met de regen worden afgevoerd naar bodem of riool. Tevens slaan de bladeren zware metalen op.
Een locatie met bomen is aangenamer en gezonder voor mensen dan een versteende omgeving. De aanwezigheid van bomen is daarmee belangrijk voor het welzijn. Groen ontspant en geeft rust.

3.3 Natuur

Bomen halen de natuur in het dorp. Ze leveren schuil- en nestelgelegenheid voor vogels, vleermuizen, eekhoorns, vlinders en tal van andere organismen. Bovendien functioneren bomen als ‘stapstenen’ tussen het buitengebied en de centra. Bomen in het dorp verhogen het natuurbesef en de beleving van de seizoenen en hebben daarmee een educatieve waarde.

3.4 Recreatie

Bomen zijn mooi en verfraaien het landschap zowel binnen de bebouwde kom als in het buitengebied. Bomen dragen daardoor bij aan de aantrekkingskracht op toeristen. Vooral in de centra van Geertruidenberg is de sierfunctie van groot belang. De horeca plukt de vruchten van een sfeervolle en aantrekkelijke buitenruimte.

3.5 Gebruikswaarde

In het buitengebied hebben bomen soms nog een kleinschalige gebruiksfunctie in het leveren van geriefhout, brandhout en fruit.

3.6 Cultuurhistorie

De oude en monumentale bomen zijn een erfenis van de generaties vóór ons. Ze herinneren ons aan het leven en de gebruiken van vroeger. Vooral veel essen zijn oorspronkelijk geplant voor de houtproductie. Ook aan het vee werd gedacht: schaduw was een belangrijke functie van bomen langs weilanden. Andere bomen werden geplant ten behoeve van erosiebestrijding, windkering, scheiding van akkers, gedenkbomen en bakenbomen voor de scheepvaart.

Voor bewustwording over de waarde en het belang van bomen verwijzen we de lezers van dit bomenstructuurplan graag door naar de website van de Bomenstichting waar een leuke presentatie te vinden is: http://www.Bomenstichting.nl/bomencd/index.html

Referentiebeeld: Cultuurhistorische boomstructuur kerkpad Lochem

Referentiebeeld: Cultuurhistorische boomstructuur Trouwlaantje De Lind, Oisterwijk

De Middachter Allee was tot in de Tweede Wereldoorlog beroemd om zijn prachtige dubbele beukenrij. Deze allee werd vaak genoemd als mooiste beukenlaan van Nederland. De beuken waren rond 1767 aangeplant en hadden na ruim 170 jaar een fenomenale hoogte van ruim 40 meter bereikt. Volgens oude gegevens zouden sommige beuken zelfs 47 m hebben gehaald. In de laatste periode van de Tweede Wereldoorlog hebben de Duitse troepen de laan echter opgeblazen, om de doorgang voor de geallieerden te blokkeren. In de jaren vijftig van de twintigste eeuw is de laan in twee fasen vernieuwd. De nieuw geplante beuken hebben inmiddels een flink formaat bereikt en de kruinen vormen weer een koepel. Pas rond 2100 zullen ze de allure van de oude laan kunnen evenaren. Dat de laan het zonder de voortijdige vernieling nog tot 2003 had volgehouden is onwaarschijnlijk: de beuken aan de dwars erop staande oprijlaan van Middachten stammen uit dezelfde periode en zijn niet gekapt, maar in aftakelende toestand. Men zou dit langs de doorgaande weg niet hebben getolereerd en vanwege gevaar voor het verkeer vermoedelijk rond 1980 tot kap van de laan zijn overgegaan.

4. Boomstructuren

Het bomenstructuurplan is gevisualiseerd in een bomenstructuurtekening (toegevoegd in de bijlage). De bomenstructuur die we nastreven is gedifferentieerd omdat we aansluiten op een divers landschappelijk, natuurlijk en historisch raamwerk.
We hebben te maken met 3 verschillende kernen met elk haar eigen ontstaansgeschiedenis en karakteristieke waarde, een overgang van zand naar klei, zandrug en polder, etc.
Ook de aan de bomenstructuur gerelateerde thema's (verkeer, infrastructuur, bodem, ruimtelijke ordening, etc.) laten hun sporen na in het bomenstructuurplan. Het bomenstructuurplan maakt daarmee het landschap beter leesbaar.

Het bomenstructuurplan van Geertruidenberg versterkt en ondersteunt het landschappelijk raamwerk. Het vormt een duurzaam netwerk van structuren die zijn uitgewerkt in lijnen en vlakken. We onderscheiden cultuurhistorische, primaire en secundaire structuren. Achtereenvolgens lichten we de structuren kort toe in algemene zin zodat we een betere beeldvorming hebben we als we de Geertruidense boomstructuren gaan behandelen.

4.1 Cultuurhistorische structuur

Deze structuur is meestal van minimaal kernoverschrijdend belang. Vaak worden gemeentegrenzen en regionale grenzen en soms zelfs landsgrenzen overschreden. De structuren zijn meer dan 100 jaar aanwezig en zeggen iets over de ontstaansgeschiedenis van een dorp, stad of landschap. Vaak voelen we ons verbonden met de ontstaansgeschiedenis en hebben we een grote wens het historisch karakter te behouden. Cultuurhistorische structuren geven identiteit aan een stad of dorp.

Voorbeelden van cultuurhistorische structuren zijn:

- Oude lanen
- Brinken
- Kerkpaden
- Oude verbindingswegen
- Historische linten
- Dijken
- Monumentale en herdenkingsbomen
- Kloostertuinen
- Vestingwerken

Gezien het unieke, historische karakter van deze structuren krijgen deze structuren een bijzonder hoge status. De bomen zijn vaak onvervangbaar voor het karakter van hun omgeving. En als deze structuren verdwijnen is dat vaak definitief en onomkeerbaar. Er wordt daarom gestreefd naar duurzame instandhouding van deze structuren in hun meest originele, cultuurhistorische vorm. Voor deze structuren geldt de hoogst mogelijke bescherming door ze bijvoorbeeld op te nemen in bestemmingsplannen en ze uit te sluiten voor het verlenen van een kapvergunning.

Referentiebeeld: Primaire boomstructuur

Referentiebeeld: Primaire boomstructuur

Referentiebeeld: Secundaire boomstructuur als groene doorlijning van het buitengebied

Referentiebeeld: Monumentale boom 1000 jarige Linde Oisterwijk

4.2 Primaire structuur

Ook deze structuur is meestal van minimaal kernoverschrijdend belang door zijn landschappelijke, natuurlijke, stedenbouwkundige en/of verkeerskundige functie. Primaire structuren wensen een forse bomenstructuur om hun belang te onderstrepen. De primaire structuur vormt een duurzaam netwerk dat het beeld van een gemeente bepaalt. Het vormt het visitekaartje van de gemeente.

Slechts enkele structuren die van belang zijn qua landschap, natuur, stedenbouw en verkeer behoren tot de primaire structuur. Dit zijn de meest bijzondere structuren binnen de gemeente. In de primaire structuur wordt gestreefd naar bomen van de eerste grootte (hoger dan 18 meter) met een duurzaam karakter, die forse groene lijnen of vlakken opleveren. In deze structuren wordt gestreefd naar bomen die kunnen uitgroeien tot imposante, volwassen bomen. Om de natuurlijke potenties optimaal te benutten wordt gestreefd naar lange, aaneengesloten linten van oude bomen in een gevarieerd assortiment dat past bij de natuurlijke omstandigheden ter plaatse. Op die manier zorgen ze mede voor het verbinden van natuurgebieden en het verhogen van de biodiversiteit. De primaire structuur betreft vooral de doorgaande wegen door en tussen de verschillende kernen. Deze structuren worden zeer belangrijk geacht en ontwerp, aanleg en beheer zijn gericht op het bereiken van grote, vitale bomen die samen een opvallende structuur vormen.

4.3 Secundaire structuur

Deze structuur is minimaal van wijkoverschrijdend belang door zijn landschappelijke, natuurlijke, stedenbouwkundige en/of verkeerskundige functie. Forse bomenstructuren zijn wenselijk om belang en functie te onderstrepen. De secundaire structuren verfijnen en ondersteunen het netwerk van de primaire structuur. Secundaire structuren bestaan vaak uit een serie van meer of minder representatieve wijkontsluitingswegen.

In het buitengebied drukken de secundaire boomstructuren een duidelijk stempel op een (deel-)gebied of bijzondere lijn. Gestreefd wordt naar fraaie bomen van de eerste grootte (volwassen hoger dan 18 meter) met een duurzaam karakter (inheems, autochtoon) welke forse groene lijnen opleveren die het landschap doorkruisen en opdelen.

Daar waar mogelijk hoeft de verschijningsvorm van een secundaire structuur niet te verschillen van een primaire structuur. Het verschil tussen primaire en secundaire structuren wordt voornamelijk bepaald door ontwerp, status en omlooptijd.

4.4 Monumentale bomen

Volgens de criteria moet een monumentale boom of bomenstructuur minimaal 80 jaar oud zijn en daarbij nog een zekere cultuurhistorische, wetenschappelijke, dendrologische, ecologische en/ of milieuwaarde hebben. Met betrekking tot leeftijd wordt een uitzondering gemaakt voor herdenkingsbomen en toekomstige monumentale bomen. Een toekomstige monumentale boom heeft de potentie om monumentaal te worden.

De monumentale bomen worden in dit bomenstructuurplan buiten beschouwing gelaten vooral omdat ze een speciale en bijzondere groep vormen die ook een bijzondere behandeling en bescherming verdienen. In het bomenbeleidsplan wordt een afzonderlijk hoofdstuk gewijd aan de monumentale bomen van de gemeente Geertruidenberg.

Referentiebeeld: Sierwaarde door voorjaarsbloei

Referentiebeeld: Bomen als aankleding van het straatbeeld

Referentiebeeld: Knotboom als windscherm voor boerderij

4.5 Lokale bomen

Het grootste deel van de gemeentelijke bomen valt niet onder de hiervoor genoemde structuren. De structurerende, ordenende, regulerende en historische functie van deze bomen is dan ook ondergeschikt aan het belang van de bomen voor hun directe omgeving: sierwaarde, groene aankleding, verzachting. Lokale bomen hebben een belang voor de woning, straat, park, plein en speelplek. Ze kleuren de wijk maar vormen hem niet zoals primaire en secundaire structuren dat doen.

Voor lokale bomen wordt afhankelijk van de plek (bovengrondse en ondergrondse groeiruimte) gekozen uit een sortiment van bomen van de eerste, tweede of derde grootte. Uitheemse bomen worden vaak gekozen vanwege hun sierwaarde (bloei, herfstkleur), verschijningsvorm (transparantie, zuil, treurvorm, etc.) en beheerbaarheid (worteldruk, snoei, overlast). Om de juiste bomen houdbaar op de goede plek te planten is maatwerk en bomenkennis essentieel.

In het buitengebied wordt gekozen voor soorten die passen bij de abiotische (vochtigheid, zuurgraad, bodemsoort, waterdiepte, etc.), cultuurhistorische en landschappelijke factoren ter plaatse.

Referentiebeeld: Fruitbomen als cultuurhistorische en landschappelijke factor op erfniveau

4.6 Bomen en belangen

Er is een belangrijk verschil in het belang voor de omgeving tussen boomstructuren en lokale bomen. Lokale bomen zijn vooral van belang voor hun directe omgeving. Waar het gaat om bomen in woonstraten voelen bewoners zich nauw betrokken en hebben zij bijna altijd een mening. Met wijkoverstijgende of kernoverstijgende structuren voelen ze vaak minder betrokkenheid, maar wel weer met die ene boom voor de deur.

Voor de leesbaarheid en beleefbaarheid van de boomstructuren en daarmee van het dorp of de stad is het uiterst belangrijk dat er markante en onderscheidende boombeplantingen worden aangelegd. Dit kan grote consequenties hebben voor de aan de structuren wonende bewoners. In enkele gevallen is het nodig dat de omgeving en de inrichting van de openbare ruimte wordt aangepast op de te realiseren boomstructuur. Zo is het niet ondenkbaar dat een wegprofiel wordt aangepast om de bomenstructuur tot wasdom te kunnen laten komen en oud te worden.

Met vaststelling van dit bomenstructuurplan worden keuzes gemaakt die ten koste kunnen gaan van particuliere belangen ten behoeve van een groter algemeen belang.

Waar lokale bomen na een 25 tot 40 jaar op mogen zijn streeft men bij boomstructuren naar een lange omlooptijd van minimaal zestig jaar oud worden. Daarvoor is voldoende groeiruimte en zijn de juiste voorzieningen nodig. Bij boomstructuren overwegen en aarzelen we niet of hier maatregelen en ruimte nodig zijn om een duurzaam bomenbestand te realiseren. Indien nodig nemen we maatregelen en zorgen we voor ruimte.

Gemeentebreed streven we naar een duurzaam (gezond, mooi, veilig, beheerbaar en betaalbaar) bomenbestand. Oude bomen worden beschermd en daar waar kansen liggen om bomen oud te laten worden worden deze aangegrepen.

Waar de omstandigheden zich niet lenen om voor de toekomst gezonde en mooie boomstructuren te realiseren wordt niet geïnvesteerd in bomen. We kiezen er dan bewust voor om geen bomen te planten.

Foto: Imposante laanstructuur aan de Amerweg te Geertruidenberg

Foto: Donge aan de zuidzijde van Raamsdonksveer

Foto: Donge aan de zuidzijde van Raamsdonksveer

5. Visie gemeente Geertruidenberg

In de visie behandelen we de boomstructuur op twee niveaus. Allereerst kijken we naar de gemeente als geheel (hoofdstuk 5) en daarna dalen we af naar de drie kernen afzonderlijk (hoofdstuk 6).

De gemeente Geertruidenberg wordt gevormd door een overgangsgebied van de Brabantse zandgronden naar de kleigebieden.
De eerste bewoning werd voor een groot deel bepaald door vestiging op de hoger gelegen oeverwalletjes en donken die de riviertjes en kreken begeleidden. Vanuit de kernen werd het omliggende land vanaf de middeleeuwen ingepolderd. Aan de dijklichamen die de polders omzoomden ontstonden weer nieuwe kernen. De kernen kennen vanuit hun oorsprong veelal een lintvormige structuur.

De poldercompartimenten, oorspronkelijk ieder met een eigen omdijking zijn nu nog herkenbaar in het landschap. De dijken en oude linten hebben een sterk structurerend karakter voor de gemeente Geertruidenberg.

De huidige bomenstructuur laat de specifieke kenmerken van het landschap te weinig zien. Het landschap is te weinig leesbaar. Bomen kunnen met hun driedimensionale verschijningsvorm het landschap veel sterker benadrukken, soms ook door ze weg te laten. In dit bomenstructuurplan koesteren we de oorspronkelijke verschillen meer en nemen die als ontwerpuitgangspunt mee in nieuwe ontwikkelingen.
Contrasten tussen hoog en laag, open en besloten, nat en droog, zand en klei, woonwijk en historische kern zijn in hoofdlijnen bepalend voor de boomkeuze en inrichtingskeuze en dragen bij aan de authentieke identiteit van de gemeente.

5.1 Stroomruggen en oeverwallen

Op de stroomruggen en oeverwallen zijn de oude kernen terug te vinden. Ook de oude wegenstructuur die de drie Geertruidenbergse kernen met andere kernen onderling verbond is nog goed zichtbaar in zowel bebouwd gebied als buitengebied. Op deze oude linten vindt men nu nog steeds imposante laanstructuren of resten daarvan.
Daar waar mogelijk worden deze structuren hersteld en/of aangevuld. Door ook in inrichting en architectuur aan te sluiten op de cultuurhistorische aspecten kan een grote synergie ontstaan en een duurzame identiteitsdrager worden opgebouwd.

5.2 De uiterwaarden

Het riviertje de Donge stroomt ten zuiden van Raamsdonk en scheidt Geertruidenberg van Raamsdonksveer. Laatstgenoemde 2 kernen liggen letterlijk tegen de Donge aan maar desondanks beleeft men de Donge maar weinig. De oevers van de Donge zijn of worden bebouwd en daarnaast is er industrie aanwezig op de oevers van de rivier. De grilligheid van de rivier en haar oevers en uiterwaarden en daarmee haar landschappelijke en ecologische potentieel worden hierdoor drastisch beperkt. In plaats van een groenblauwe ader kan men eerder spreken van een gecontroleerde waterloop.
Ook in het buitengebied doorkruist de beek anoniem het landschap en is hij nauwelijks zichtbaar of beleefbaar. Pluksgewijze aanplant met inheemse boomsoorten en struiken kan de grilligheid en aanwezigheid van de beek door stad en land versterken.

Foto: Duidelijk zichtbare dijk in buitengebied

Foto: Bomen haaks op zichtlijn verstoren uitzicht

Foto: Wijds zicht op komgronden vanaf Raamsdonk

Foto: Historische lintbebouwing in Raamsdonksveer

5.3 Dijken

De dijken lopen vaak als strakke lijnen door het landschap. Ze vallen op door hun massa en hoogte en doordat ze de lage kommen doorkruisen. Nergens beleeft men de polder beter dan vanaf de dijk. De dijken zijn Nederlands trots en handelsmerk en behoren vanzelfsprekend tot de groene hoofdstructuur van de gemeente Geertruidenberg. Dijken kenmerken zich door strakke grastaluds met scherpe hoeken regelmatig gemaaid of eventueel begraasd. We kiezen er voor om de dijken grotendeels zichtbaar te houden en ze niet weg te planten met rijen bomen. Daar waar nu wel rijen met bomen op of aan de dijk staan kunnen ze vanuit ecologische en natuurwaarde blijven staan. In het bomenstructuurplan krijgen deze bomen echter geen status. De bomen worden niet vervangen als ze wegvallen.
De dijken hoeven overigens niet kaal te zijn. Pluksgewijze aanplant met bomen en struiken kunnen de ecologische waarde van de dijkstructuur vergroten zonder dat de dijk uit het zicht verdwijnt.

5.4 De komgronden

Het rivierenlandschap van de gemeente Geertruidenberg kenmerkt zich door het agrarische karakter, de grote oppervlakte en vooral de openheid van de polders. Vanuit de dorpskernen (vooral Raamsdonk) heeft men mooie vergezichten over het buitengebied. Deze identiteit van het landschap is benadrukt in het bomenstructuurplan.

Tijdens de ruilverkavelingen zijn boerderijen naar de komgronden verplaatst. Bij de boerderijen werden bijgebouwen geplaatst die vervolgens met de inmiddels volgroeide erfbeplantingen werden ingepast in het landschap. De vraag is echter in hoeverre men kan spreken van inpassing als men uitgaat van een open landschap. De camouflage van de gebouwen met groen heeft geleid tot een aantal groene bakens in het landschap die het open landschapsbeeld van het buitengebied van de gemeente enigszins hebben aangetast.
Ook zijn er soms boomsingels langs wegen, boomgroepen ter accentuering van kruispunten en perceeltoegangen en flarden bos en struiken aangeplant als groene afwerking van de randen van de kernen.

Door gebruik te maken van waterbeheersingtechnieken heeft men de grondwaterspiegel verlaagd. Hierdoor is open grasland verdwenen en akkerbouw zoals maïs verschenen. Het eeuwenlang ongewijzigde landschapsbeeld van grasland met sloten is inmiddels veranderd in een half open landschap met bomen, boerderijen en afwisselend akker- en grasland.

Het dilemma is welk deel van de ontstaansgeschiedenis men leidend laat zijn voor de bomenstructuur. In dit bomenstructuurplan laten we deze keuze in het midden en laten we beide ‘tijden’ doorschemeren. Dat wil zeggen dat we accepteren dat er boomaanplantingen zijn gedaan die enigszins ten koste zijn gegaan van de openheid van het landschap. We maken deze keuze mede ook vanuit de natuurwaarde van vooral oudere bomen. Om de openheid van het gebied veilig te stellen hechten we geen waarde aan jonge boomstructuren en structuren die haaks op de zichtlijnen staan.
De identiteit van het buitengebied ofwel het hedendaagse rivierenlandschap van de gemeente Geertruidenberg wordt waar het gaat om boombeplantingen bepaald door:

1. De oude linten (hieronder verstaan we de wegen of wegtracés van voor 1850)
2. Boombeplantingen met natuurwaarden of cultuurhistorische waarde

Ofwel de (lineaire) boomstructuren als opgenomen in dit bomenstructuurplan.

Foto: Ontbrekende boomstructuur op bedrijventerreinen

Foto: Ontbrekende boomstructuur op bedrijventerreinen

5.5 Bedrijven- en industrieterreinen

De industrieterreinen en bedrijventerreinen in de gemeente verdienen aandacht. Grote terreinen als Dombosch verdienen nodig revitalisering om een mooi gebied te realiseren waar naast bedrijvigheid ook leven ingeblazen moet worden in de vorm van groen, natuur en bomen. Alleen op die manier kan een duurzaam vestigingsklimaat gerealiseerd worden waar het fijn werken is en waar men met trots klanten kan ontvangen.

Foto: Referentiebeeld boom- en groenstructuur op bedrijventerreinen

Foto: Referentiebeeld boom- en groenstructuur op bedrijventerreinen

6. Visie kernen

De drie kernen Geertruidenberg, Raamsdonksveer en Raamsdonk kennen ieder een ‘eigen’ ontstaansgeschiedenis, karakter, identiteit, beleving en sfeer. In dit bomenstructuurplan benoemen we die (boom-) structuren die als het ware samen het geraamte van de kernen vormen en die de authenticiteit van de kernen bepalen. Zonder dit geraamte zouden de kernen vormloos en gezichtsloos zijn en zou de sfeer, belevingswereld en het imago ver weg zijn. Dit bomenstructuurplan stelt die structuren als het ware ‘heilig’ en ‘veilig’. De gemeente Geertruidenberg moet er alles aan doen om deze structuren te behouden, te verzorgen, duurzaam veilig te stellen voor bedreigingen, beschermen, verzorgen en versterken. De boomstructuren blazen letterlijk en figuurlijk leven in de gemeente Geertruidenberg.

Foto: Knotwilgen verbergen de vestingwal

Foto: Vestingwerken Geertruidenberg

Foto: Vestingwerken Geertruidenberg

Kaart: Primaire en cultuurhistorische structuren Geertruidenberg

6.1 Kern Geertruidenberg

6.1.1 Primaire en cultuurhistorische structuren

Vestingwerken

Na de inname in 1573 liet Willem van Oranje Geertruidenberg versterken met bastions, muren en wallen. De stad kende in totaal tien bolwerken en een dubbel grachtenstelsel aan de meest kwetsbare zijde en een enkele gracht aan de veiliger noordkant van de stad. Op de verst vooruitgestoken punt is het dubbele grachtenstelsel nog zichtbaar met de binnen- en buitengracht.

De wallen zijn vandaag nog goed zichtbaar en de vesting als geheel is een van de grote toeristische trekpleisters van de stad. De wallen zijn ruim beplant met bomen vaak als begeleiding van paden die de vormen van de wallen volgen. De bomen geven een groene aankleding van de vestingwerken en zorgen op klein oppervlak voor een gunstig microklimaat en voor een hogere ecologische waarde van het geheel. Vanuit cultuurhistorisch oogpunt en zichtbaarheid van de vesting hebben ze echter een verstorende werking. De bomen hebben een minder accentuerende werking dan de strakke grasvormen en –hoeken van de vestingwallen. Met name de knotwilgen onderbreken de zichtlijnen op de wallen door hun lage kronen. De bomen verbergen de wal en laten haar aan de aandacht ontsnappen wat spijtig is voor zo'n waardevolle structuur.

Om bovenstaande reden stellen we voor om deze knotwilgen te rooien en de wallen weer zichtbaar te maken. De overige bomen omwille van hun ecologische waarde handhaven. Het zicht op de wallen kan ook versterkt worden door de aan de voet van de wallen staande bomen (op termijn) zo op te kronen dat de onderkant van de kroon zich ruim boven de bovenkant van de wallen bevindt. Vanzelfsprekend kan men de bomen pas hoger opkronen op het moment dat ze voldoende groot zijn zodat de boom haar vorm behoudt.

Amercentrale toegang

De Amercentrale is een op kolen gestookte elektriciteitscentrale die is gelegen aan de zuidoever van de Amer. De centrale voorziet een groot deel van Zuid-Nederland van elektriciteit.

De Amercentrale ligt als een icoon in het landschap, wat contrastrijke beelden oplevert, mooi of lelijk? De aandacht in dit bomenstructuurplan gaat uit naar de toegangsweg naar de centrale. Een beeldschone monumentale laan van essen aan de Amerweg leidt ons in een rustieke en parkachtige sfeer naar de industriële bedrijvigheid van de centrale. Andersom bij het verlaten van de centrale komt men onmiddellijk tot rust. Een prachtig contrast waar twee werelden samenkomen en waarin de enorme koeltoren vriendelijk boven een kraag van groen uitsteekt. De laan verzacht het zicht op de centrale.

Foto: Contrast koeltoren Amercentrale boven monumentale Essenlaan

Foto: Markt met karakteristieke knotlinden

Foto: Zicht op Amercentrale vanaf Markt

Foto: Markt met koopmanshuizen en karakteristieke knotlinden

Markt

De Markt met haar koopmanshuizen met daarvoor karakteristieke knotlinden valt onder het beschermd stadsgezicht. En terecht want nergens in de gemeente waant men zich zo sterk in het verleden. De monumentale boomstructuur omlijst het plein en begeleidt de aanvoerende historische wegen.

De aanwezige 18e-eeuwse pompen waren vroeger verzamelplaatsen waar het stadsnieuws verteld werd. En nog steeds is de Markt verzamelpunt en toeristisch hart van de gemeente.

Het authentieke karakter is reeds beschermd. De Markt met haar aanliggende historische straten dienen vereeuwigd te worden.

De gemeente heeft reserve knotlinden voor de Markt. Het opkweken en voorknotten van deze kernmerkende knotlinden garandeert dat bij uitval van één of meerdere van deze monumenten direct bomen van formaat kunnen worden ingepast. Eventueel kunnen enten van bestaande bomen worden gebruikt. Zo is men zeker van de soort en variëteit. De nieuwe bomen zijn een directe afstammeling van de oorspronkelijke bomen. Een duurzame gedachte...

Foto: Markt als toeristisch hart van gemeente Geertruidenberg

Foto: Karakteristieke knotlinden

Foto: Ontbrekende secundaire boomstructuur op Burgemeester Allardstraat

Foto: Op toegang vesting (Stadsweg) bomen verwijderen t.b.v. uitzicht op vestingwerken

Foto: Beeldbepalende linden aan einde Koestraat

Kaart: Secundaire structuren Geertruidenberg

6.1.2 Secundaire structuren

Oude Stadsweg – Burgemeester Allardstraat – Strijenlaan – Gouverneurslaan – Schoutenlaan – Statenlaan – Gasthuisstraat

Zoals ook uit dit kopje blijkt bestaat deze ring uit verschillende straten, wegen en lanen met elke een eigen naam. De totale structuur verbindt de diverse wijken in Geertruidenberg en ontsluit ze met het centrum.

De bomenstructuur varieert per straatnaam en oogt elke keer anders. Soms groen en soms weer kaal, soms strak en uniform en soms chaotisch, soms rijen bomen en soms zo nu en dan een boom in gazon of plantsoen. Op de structuur staat een grote diversiteit aan boomsoorten.

De bomenstructuur als zodanig is niet echt aanwezig. De bomen ondersteunen niet de ontsluitende functie.

Gestreefd moet worden naar meer uniformiteit of een meer eenduidige karakteristiek of voorkomen van de bomen. Zo kan men uitgaan van een laanidee van grotere bomen of bijvoorbeeld voor de gehele structuur te kiezen voor bomen in een grasberm. Aanbevolen wordt om maximaal 2 verschillende soorten bomen te gebruiken. Eiken en beuken zijn duurzame soorten en sluiten deels aan bij de bestaande situatie.

Koestraat

De Koestraat leidt van en naar de historische Markt. De Koestraat heeft een lichte spievorm en wordt komende vanaf de Markt langzaam breder. Op het brede gedeelte van de weg is er daarom ruimte voor volwassen linden in de as van de weg. De linden zijn zeer beeldbepalend.

Op het smallere gedeelte is weinig ruimte voor bomen. Om het straatbeeld groener te kleuren kan qua sfeer aangesloten worden op de Markt door leilinden voor de gevels te planten.

Stadsweg

De Stadsweg leidt het verkeer vanuit het westen (van Amerweg naar Markt) naar het historische centrum van Geertruidenberg. De weg bestaat uit twee delen, namelijk het gedeelte van de Amerweg tot aan de vestingwerken en het gedeelte van de vestingwerken naar de Markt.

In het gedeelte van de Amerweg tot aan de vestingwerken staan mooie laanbomen (essen en eiken). Op enkele plekken ontbreken bomen waardoor gaten zijn ontstaan. Deze moeten worden aangevuld.

In het gedeelte van de vestingwerken tot aan de Markt staan wilgen langs het water. Het verwijderen van deze wilgen maakt benadrukking vestingstructuur weer mogelijk waardoor men het binnenkomen van de historische kern beter ervaart.

Foto: Napoleonroute komende vanuit Oosterhout

Foto: Ontbrekende boomstructuur op Napoleonroute nabij centrum Raamsdonksveer

Foto: Ontbrekende boomstructuur op Napoleonroute in centrum Raamsdonksveer

6.2 Kern Raamsdonksveer

6.2.1 Primaire en cultuurhistorische structuren

Raamsdonksveer kent twee structuren van cultuurhistorische waarde die de kern doorsnijden. De eerste is de oude verbindingsweg op de hoge oeverwal die de verschillende dorpen van de Langstraat met elkaar verbond: Julianalaan - Prins Hendrikstraat – Hoofdstraat – Vrijheidstraat - Grote Kerkstraat - Sandoel – Karthuizerstraat. De tweede is de Napoleonsweg van Parijs naar Amsterdam: Wilhelminalaan-Pr. Bernhardstraat-Keizersdijk-Maasdijk. Beide vroegere verbindingen kennen een zeer functionele inrichting waarin verkeer is verkozen boven cultuurhistorie.

Wat veel mensen niet weten is dat Napoleon goed was in rekenen en kaartlezen. Het kaartlezen gebruikte hij zijn leven lang om een goede positie en opstelling van zijn troepen na te streven. Een verplaatsing van zijn legereenheden kon hij zelfs over vele honderden kilometers nauwkeurig berekenen. Om het verplaatsen van zijn troepen te vergemakkelijken legde hij daarvoor speciale wegen aan, zogenaamde Napoleonswegen. In de provincie Brabant liggen nog verschillende van die kaarsrechte wegen die van kerktoren naar kerktoren lopen. De centrale weg door Raamsdonksveer, Wilhelminalaan-Pr. Bernhardstraat-Keizersdijk-Maasdijk, maakt deel uit van de grote weg tussen Parijs en Amsterdam. Voor het traject Breda-Gorinchem werden bataljons Spaanse krijgsgevangen ingezet om de weg aan te leggen. De weg was echter nog niet gereed toen Napoleon hoogstpersoonlijk in 1811 via Keizersveer een bezoek bracht aan de ingelijfde gewesten van Holland. Twee jaar later, in 1813, was de weg grotendeels voltooid en werd het de enige met keien of klinkers verharde verbindingsweg in de streek.

Beide routes kennen een rommelige bomenstructuur met soms wel en soms geen bomen en bomen van verschillende soorten. Om de bomenstructuur in de toekomst te verbeteren zou men moeten kiezen voor één hoofdsoort per route. Gestreefd moet worden naar een regelmatige laan waar mogelijk aan twee zijden van de weg bomen worden aangeplant.

Kaart: Primaire en cultuurhistorische structuren Raamsdonksveer

Foto: Cultuurhistorische structuur in centrum Raamsdonksveer. Waar ruimte bomen aanplanten

Foto: Cultuurhistorische structuur in centrum Raamsdonksveer. Waar ruimte bomen aanplanten

Foto: Cultuurhistorische structuur in centrum Raamsdonksveer. Waar ruimte bomen aanplanten

Gekozen zou kunnen worden voor linden op de Langstraatroute en platanen op de Napoleon route. Beide bomen zijn goed te knotten en te handhaven op plekken waar de openbare ruimte weinig toelaat. Daar waar de ruimte het niet toelaat en ook knotbomen (bovengronds en/of ondergronds) geen ruimte krijgen zoals in het centrum kunnen bomen wegblijven om de laan verderop weer in dezelfde verschijningsvorm op te pakken.

Naast de gewenste laanstructuren is het hier de kunst om op bijzondere plekken de bomenstructuur te gebruiken om de cultuurhistorische verbindingen weer op te pakken en aan te grijpen. Dit kan door met de bomenstructuur de cultuurhistorische richting in plaats van de verkeerkundige richting te volgen of door een extra bomenstructuur aan te leggen.
Het herstellen van de cultuurhistorische structuren in Raamsdonksveer is zeer ingrijpend.

Foto: Onderbeplanting verstoort het zicht op boomstructuur van Leilinden

<u>Haven en Heereplein</u>
Om de gedempte Haven in Raamsdonksveer staan nog een aantal restanten uit het verleden in de vorm van mooie beeldbepalende historische panden. De haven reikte vroeger tot aan het Heereplein. De Haven en het Heereplein zouden in de bomenstructuur meer als één geheel mogen ogen. De mooie Leilindenstructuur is een object op zich, heeft een begeleidende en misschien toegangsfunctie maar geen verbinden de functie. De beplanting onder de Leilindenstructuur dient vervangen te worden door gras waardoor openheid ontstaat en de prachtige Leilinden beter tot hun recht komen. De Haven wordt doorsneden door de route Breughelstraat – Het Spant.

<u>Kloosterweg</u>
De Kloosterweg volgt als rondweg de Boterdijk. Hier geldt voor wat betreft de bomen hetzelfde als de dijken in het buitengebied.

Foto: Secundaire boomstructuur op de Lindonklaan

Foto: Ruim opgezette secundaire boomstructuur van haagbeuken in het begin van de Kasteellaan

Foto: Ruime laan op Landonk

Foto: Boomstructuur op Het Spant ontbreekt ondanks ruim wegprofiel

6.2.2 Secundaire structuren

Beatrixlaan – Breetweerlaan – Lindonklaan – Hoevendijk

Bovengenoemde stratenreeks ontsluit de wijken Hooipolder & Achter de Hoeven. De verzorgde boomstructuur heeft aan één en soms aan beide zijden van de weg bomenrijen. De bomen staan in een onderbeplanting van gras of lage heesters. Naarmate de bomen groter worden dragen de lage heesters steeds minder bij aan de structuur. Om de structuur te versterken zou men op termijn voor het gehele traject kunnen kiezen voor gazon. Incidenteel ontbreken bomen welke aangevuld moeten worden.

Landonk – Parklaan – Brejaartstraat

Deze structuur vormde vroeger een deel van de zuidelijke route van Geertruidenberg naar Raamsdonksveer. Omdat de nieuwe rondweg (via de Kloosterstraat) deze functie nu herbergt, zijn deze wegen relatief ruim en rustig. Lanen van esdoorns en essen sieren de straat. Op een gedeelte van de Parklaan en de Brejaartstraat ontbreken aan één zijde bomen. Onderzocht moet worden of ook hier de laan (met aan twee zijden bomen) kan worden doorgezet.

Kasteellaan – Boterpolderlaan – Boschstraat

Deze wegen leiden de automobilist vanaf het buitengebied aan de zuidwest zijde van Raamsdonksveer tot aan het centrum. De wegen zijn breed opgezet met veel ruimte voor bomen. Bomenlanen van diverse soorten en rijen geplant aan beide zijden van wegen. Op enkele plekken moet de boomstructuur aangevuld worden.

Rembrandtlaan – Breughelstraat – Het Spant

Deze straten leiden het autoverkeer van en naar het centrum van Raamsdonksveer. Langs de brede asfaltwegen ontbreken vaak bomen waardoor er een stenige weinig intieme sfeer ontstaat. Het is belangrijk dat hier een bomenstructuur wordt aangelegd door liefst aan beide zijden van de wegen ruimte te maken voor bomen. Daar we op de cultuurhistorische structuren lindes voorstellen willen we hier voor een andere soort gaan, bijvoorbeeld eiken. Het contrast tussen het cultuurhistorische centrum en de wegen eromheen wordt daarmee versterkt en de structuren onderling sterker.

Kaart: Secundaire structuren Raamsdonksveer

Foto: Mooie boomstructuur van berken in de Burgemeester Prinssenlaan

Foto: Strakke boomstructuur van platanen op de Mozartlaan

Foto: Ontbrekende boomstructuur van berken aan beide einden van de Burgemeester Prinssenlaan

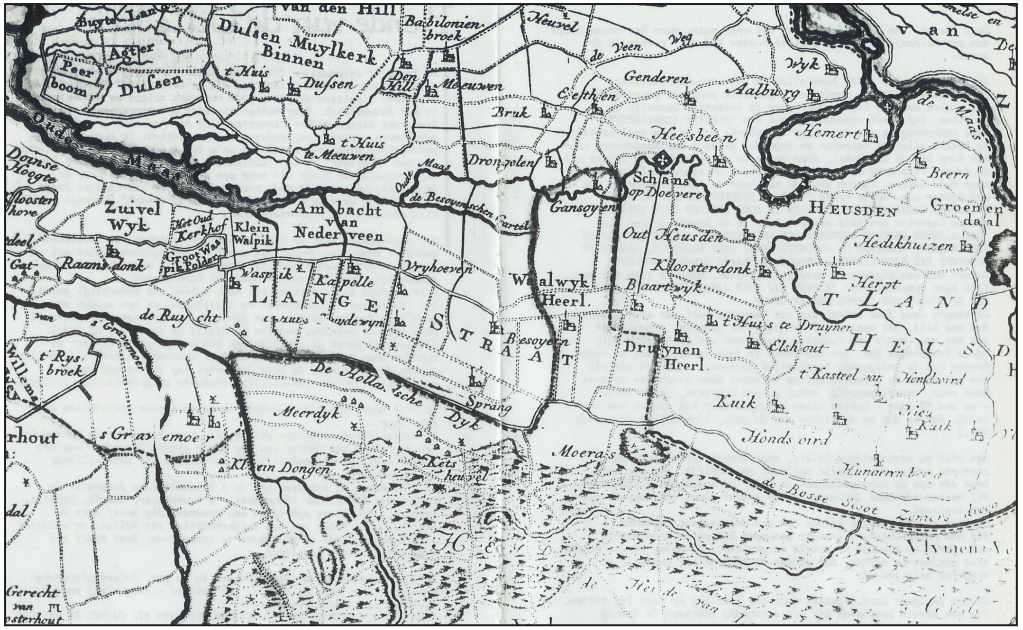
Foto: Ontbrekende boomstructuur in de Wijngaardenstraat

Burgemeester Prinssenlaan

Deze karakteristieke laan loopt vanaf de rotonde op de Wilhelminalaan naar de Julianalaan. De boomstructuur bestaat uit twee delen. De boomstructuur vanaf de Mozartlaan naar de Julianalaan bestaat uit berken met een onderbegroeiing van beukenhagen aan weerszijden van de weg. Een schoolvoorbeeld van een goede eenduidige boomstructuur. In het gedeelte vanaf de rotonde tot aan de Mozartlaan ontbreken jammer genoeg op een klein gedeelte bomen evenals nabij de Julianalaan. De berken met een onderbegroeiing van beukenhagen moeten hier doorgezet te worden.

Wijngaardenstraat – Mozartlaan

Ook deze structuur bestaat uit twee delen. De Mozartlaan heeft een goede boomstructuur bestaande uit Platanen aan beide zijden van de weg. Deze boomstructuur is echter niet doorgezet in de Wijngaardenstraat. De Wijngaardenstraat is breder dan de Mozartlaan, maar heeft geen bomen. In de Wijngaardenstraat moeten de Platanen dan ook doorgezet worden.

Kaart: Historische situatie Lange Straat omstreeks 1725

Foto: Bomen in voortuinen sieren het straatbeeld

Foto: Stimuleren aanplant van Linden, ook in voortuinen

Kaart: Primaire en cultuurhistorische structuren Raamsdonk

6.3 Kern Raamsdonk

6.3.1 Primaire en cultuurhistorische structuren

Langstraat

De Langstraat is een streek die grofweg gelegen is tussen Geertruidenberg en 's-Hertogenbosch. Onderdeel van de Langstraat is de spoorlijn Lage Zwaluwe – 's-Hertogenbosch beter bekend als de halve zolenlijn vanwege de vele schoenfabrieken aan het tracé. Schoenverkopers gingen met het halve zolenlijntje naar 's-Hertogenbosch, en van daaruit verder het land in.

Een fenomeen binnen de ketting van dorpen en stadjes langs de zandrand, zijn de lange occupatielinten van de Langstraat. Opgespannen tussen de vestingsteden Geertruidenberg en 's Hertogenbosch liggen langgerekte bewoningsassen te midden van een brede strook vruchtbaar veenkleigebied. In eerste instantie werd het gebied ontgonnen vanuit de pleistocene oeverwallen van de Maas en de Rijn. Later ontstonden nieuwe ontginningsassen waaruit de omliggende moerassen werden ontgonnen. Hieruit ontstond het typische slagenlandschap. Een fascinerend ragfijn landschapspatroon ontstond van duizenden zeer lange en smalle percelen gescheiden door sloten en houtwallen. De voortgaande ontwatering van het ontgonnen veen liet het veenlandschap verder inklinken, zodat weer nieuwe zandruggen zichtbaar werden. Zo is ook de zandrug onder de huidige Langstraat pas later ontdekt en uiteindelijk is deze as de definitieve bewoningsas ingericht. Deze zandrug ligt voor een groot deel in de Langstraat iets schuin ten opzichte van de slagen van het veengebied. De bebouwing volgde de slagen van het achterliggende landschap en kwam zo onder een hoek ten opzichte van de straat te staan. De zogenaamde vertanding van de lintbebouwing is een typisch kenmerk voor de Langstraat. De polders aan de zuidzijde van de straat werden in noord- zuidrichting ontsloten door 'stegen' en 'stichten' die weer verbonden waren met de zogenaamde 'zeines'. Deze zeines zijn oost-west georiënteerd.

De echte Langstraat (lange straat) ligt op de hoge oeverwal langs de Maas. Het is ook hier waar de eerste bewoners zich vestigden om vanuit deze droge positie een start te maken met de ontginning van de uitgestrekte veengronden en moerassen.
De eerste nederzettingen (veendorpen) dateren van 1000 na Christus en rond de 13e eeuw ontstond langs deze zandrug ook het dorp Raamsdonk.

De randligging op de oeverwal ten zuiden van de Maas heeft sinds de ontginningen een belangrijke landbouwkundige waarde, namelijk de aanwezigheid van uiterst vruchtbare gronden. En ook vanuit economische optiek vanwege de snijlijn van landroutes met waterwegen en zeearmen is de oorspronkelijke arme nederzetting uitgegroeid tot een welvarende agrarische gemeenschap en uiteindelijk het landelijke, rustieke dorp van vandaag.

De Schansstraat en Luiten Ambachtstraat maar ook de Bergenstraat en Lange Broekstraat in Raamsdonk kenmerken zich door karakteristieke Langstraatboerderijen die diagonaal op de straat staan.

De zandrug ligt voor een groot deel in de Langstraat iets schuin ten opzichte van de slagen van het veengebied. De bebouwing volgde de slagen van het achterliggende landschap en kwam zo onder een hoek ten opzichte van de straat te staan.

De openbare ruimte en het wegprofiel zijn minimaal. De kavelgrenzen sluiten direct aan op de rijweg die ook door voetgangers benut wordt. Trottoirs en openbare bomen ontbreken veelal. Toch zijn de straten niet stenig en kaal. Bomen en groen in de voortuinen kleden de straat aan.
Het is van belang dat de aanplant van bomen in tuinen en de aanplant van leilinden voor kopgevels gestimuleerd wordt bijvoorbeeld door bomen namens de gemeente te schenken. Daar waar de openbare ruimte het toelaat kan op tactische plekken een inheemse boom worden geplant.
De Molenstraat en Raadhuisstraat laten slechts nog flarden van het verleden zien. De vroegere doorgaande route vanuit de Schansstraat is verdwenen, er zijn boerderijen verdwenen en huizen verschenen. Dit maakt dat het historische lint als structuur grotendeels verdwenen is. De scherpe hoek Molenstraat – Raadhuisstraat knipt de structuur ook nog eens in tweeën. De straten bieden wel meer ruimte voor bomen. De bomenstructuur kan hier eenvoudig versterkt te worden door de keuze van één soort inheemse bomen. Leilinden en knotlinden lenen zich vanwege hun karakteristieke vorm en beperkte ruimtebeslag in het bijzonder voor het herstellen van de structuur. De zuilbeuken passen niet in de gewenste bomenstructuur en moeten wijken.

Foto: Ontbrekende primaire boomstructuur op de Kerklaan

Foto: Paaltjes verstoren het groene beeld van het kerkplein te Raamsdonk

Foto: Onduidelijke boomstructuur op de Heemraadsingel

Kaart: Secundaire structuren Raamsdonk

Heemraadsingel en Kerklaan

Raamsdonk wordt ontsloten middels de Heemraadsingel. Dit wegdeel heeft de verkeersfunctie overgenomen van de Molenstraat en de Raadhuisstraat via waar voorheen de ontsluiting werd verzorgd. Richting Raamsdonksveer vindt de Heemraadsingel aansluiting op de Kerklaan die weer onderdeel uitmaakt van het oude lint van de Langstraat.

Kerklaan en Heemraadsingel vallen onder de primaire laanstructuren. Gestreefd wordt om langs beide wegen een forse laanstructuur te realiseren.

De Kerklaan kan in boomstructuur als oude verbinding aansluiten op de Raadhuisstraat om zo de oude verbindingsweg herkenbaar te houden. Op moment van schrijven van dit bomenstructuurplan zijn op plekken al eiken aanwezig. Een eikenlaan volstaat prima op de hoge zandrug. Door de open plekken aan te vullen met grote inlandse eiken (Quercus robur) kan de kernenverbindende structuur eenvoudig worden opgewaardeerd. Ook leilinden voor boerderijgevels kunnen de structuur nog versterken.

De boomstructuur van de Heemraadsingel wordt gevormd door een laan van essen.

Pleinen en bijzondere plekken

Het hart van Raamsdonk wordt gevormd door het Kerkplein, waar diverse voorzieningen zijn gevestigd. Het plein kenmerkt zich door de aanwezigheid van (voormalige) religieuze gebouwen met daarbij de aanwezigheid van mooie leilinden en als hoogtepunt de Sint Bavo-kerk. De kerk staat aan een groot grasveld met monumentale en beeldbepalende bomen. De aanwezige paaltjes rondom het veld verstoren het rustieke beeld en halen de aandacht van het groene park weg.

De vroegere haven van Raamsdonk lag daar waar de Kerkstraat en Stationsstraat samenkomen. De haven is gedicht ten behoeve van parkeerruimte en alleen de naam “De Oude Melkhaven” herinnert nog aan vroeger. De plek zou meer sfeer uitstralen door het geheel te omlijsten met een dubbele rij leilinden.

De Lambertuskerk ligt ten noorden van de kern Raamsdonk, direct over of onder (per tunnel via de oude verbinding) de A59. Ondanks de aanwezigheid van de snelweg bevinden kerk en begraafplaats zich door een rustieke sfeer met mooie
bomen en fraaie leiconstructie.

Ondanks de aanwezige kwaliteiten zouden bovengenoemde 3 plekken qua bomen en groenstructuur opnieuw bekeken moeten worden. Naast de boomstructuren kunnen relatief eenvoudige en goedkope maatregelen op deze plekken een enorme kwaliteitsslag betekenen voor de kern Raamsdonk.

6.3.2 Secundaire structuren

Raadhuisstraat –Pastoor Bruijnenstraat

Binnen Raamsdonk komt één secundaire structuur voor die een brug slaat tussen de twee primaire structuren. Beide straten hebben een goede boomstructuur. De Pastoor Bruijnenstraat heeft aan beide zijden van de weg laanbomen van beuken. De Raadhuisstraat heeft alleen aan de oostzijde een rij eiken. Onderzocht kan worden of in de Raadhuisstraat ook aan de westzijde een rij bomen kan worden geplant.

Foto: Secundaire structuur Raadhuisstraat

Beleidsmatige consequenties van boomstructuren

Structuren + bomen	Cultuurhistorische structuur	Primaire structuur	Secundaire structuur	Monumentale bomen	Lokale bomen
Status	Monumentaal	Zeer hoog	Hoog	Monumentaal	Normaal
Boomsoort en categorie*	Inheems, Autochtoon, 1e	Duurzame soort, 1e	Duurzame soort, 1e anders 2e	Duurzame soort, 1e	Soort met sierwaarde, aankleding, 1e, 2e of 3e
Visie	Leesbaarheid cultuurhistorie vergroten, waarde handhaven / beschermen, lanen aanvullen / versterken	Waarde handhaven / beschermen, lanen aanvullen / versterken	Waarde handhaven / beschermen, lanen aanvullen / versterken	Cultuurhistorisch erfgoed, indrukwekkend en hoge milieuwaarde door omvang, baken in staden landschap, stuk natuur op zich, uitstraling kracht en rust maken omgeving leefbaar.	Saneren waar nodig en vervangen indien duurzaam.
Instandhouding	Zeer belangrijk, vastleggen in bestemmingsplan	Zeer belangrijk, vastleggen in bestemmingsplan	Belangrijk	Zeer belangrijk, vastleggen in bestemmingsplan	Aleen indien meerwaarde voor wijk of landschap
Omlooptijd	Zo lang als technisch mogelijk	Minimaal 80 jaar	Minimaal 60 jaar	Zo lang als technisch mogelijk	30 jaar in kern, langer in buitengebied
Ontwerp	Conform historisch context in samenhang met openbare ruimte en architectuur	Optimale groeiplaats zowel onder- als bovengronds (vb. brede groene bermen)	Groeiplaats afstemmen op omlooptijd	Boom als middelpunt / hoofdrolspeler, optimale groeiplaats,	Groeiplaats afstemmen op omlooptijd
Renovatie	Alle middelen inzetten om renovatie te voorkomen, inboeten met grote maat, opvolgsysteem, per boom bezien en vervangen	Alle middelen inzetten om renovatie te voorkomen, indien omlooptijd verstreken en kap noodzaak, nieuwe structuur (grote maat) aanplanten	Conform omlooptijd, tot dan uitsterfconstructie, laan vervangen als bepaald percentage uitgevallen is of bij renovatie weg of riool. Streven naar 1 boomsoort en uniformiteit.	Alle middelen inzetten om renovatie te voorkomen, inboeten met grote maat, bijvoorbeeld herdenkingsboom planten.	Conform omlooptijd, tot dan uitsterfconstructie, laan vervangen als bepaald percentage uitgevallen is of bij renovatie weg of riool. Indien bomen niet aan doelstelling (beeld, onderhoud, kosten) voldoen, dan geen bomen terugplanten.
Beheer en onderhoud	Zeer intensief, jaarlijks controle, gericht op behalen hoge ouderdom en als doel vereeuwigen cultuurhistorische waarde.	Zeer intensief, jaarlijks controle, gericht op veiligheid, beeldkwaliteit en bereiken hoge leeftijd en volledige wasdom.	Intensief, jaarlijks controle, gericht op veiligheid, beeldkwaliteit en bereiken gewenste omlooptijd	Zeer intensief, jaarlijks controle, gericht op behalen hoge ouderdom en als doel behouden cult.hist.-, beeldbep.-, dendrologische en ecologische waarde.	Normaal, gericht op gewenste omlooptijd, veilgheid en gewenste (technische) eindbeeld.

7. Beleidsmatige consequenties boomstructuren

Vaststelling van het bomenstructuurplan heeft een aantal consequenties die doorvertaling vragen in het beleid. In het bomenbeleidsplan wordt hier nader op ingegaan.
In de figuur hiernaast is schematisch een doorkijk gegeven naar uitgangspunten die doorvertaling verlangen. Doorvertaling heeft zowel gevolgen voor middelen, capaciteit en uiteindelijk kwaliteit. Op (middel-) lange termijn bespaart men kosten.

8. Uitvoeringprogramma

Het uitvoeringprogramma brengt de activiteiten en kosten in beeld die nodig zijn om van de huidige bomenstructuur en bomenbestand te komen tot het streefbeeld als voorgesteld in dit bomenstructuurplan. Het uitvoeringsprogramma zet een aantal projecten en acties uit in de tijd om zo de komende jaren te gaan bouwen aan de gewenste boomstructuur.
Met vaststelling van dit bomenstructuurplan wordt tevens ingestemd met het beschikbaar stellen van de benodigde projectbudgetten voor het uitvoeringsprogramma van de komende 3 jaar.

Het uitvoeringprogramma bestaat uit een uitvoeringstekening met legenda waarop aangegeven op welke locaties er wat moet gebeuren (vervangen, rooien, aanvullen, etc.). De nummers op de tekening corresponderen met korte projectomschrijvingen indien nodig voorzien van een aantal bewerkte foto's met daarop een suggestieve inrichting en een inschatting van de kosten (benodigde budgetten).

Het uitvoeringprogramma is in zijn geheel (rapport en tekening) als losse bijlage toegevoegd aan dit bomenstructuurplan.